

ODERWANY (40) *part praet pass pf*

oderwany (33), **oderwan** (7).

o oraz e jasne. ◊ W formach złożonych -an- (31), -ån- (1); -an- : -ån- *SarnStat* (7:1). ◊ W formach niezłożonych a pochylone.

sg m N oderwany (4), oderwån (3); ~ (*praed*) oderwån (3) *Leop, Mącz, ModrzBaz*, oderwany (1) *BiałKat*. ◊ G oderwan(e)go (2). ◊ L oderwanym (1). ◊ f N (*praed*) oderwanå (4) *KrowObr, SarnStat* (3), oderwana *BielKron* (2). ◊ A oderwanå (2). ◊ n N (*praed*) oderwan(e) (3) *ModrzBaz, StryjKron, ReszPrz*, oderwåno (2) *BielKron, SarnStat*. ◊ A oderwané (1). ◊ pl N m pers oderwani (4). subst oderwan(e) (5). ◊ D oderwanym (1). ◊ A m pers oderwan(e) (1). subst oderwané (4); -é (3), -(e) (1). ◊ I m oderwanymi (1).

Składnia dopełnienia sprawcy: oderwany od kogo (1) *KrowObr*, *przez kogo* (1) *BielKron*.

Sł stp s.v. oderwać, Cn notuje, Linde w objaśnieniu s.v. oderwisko.

1. Szarpaniem, ciągnięciem oddzielony; *scissus Modrz; abruptus, abscissus, praeruptus Cn* (10) :

Przen [od kogo] (2) : á ieliż oderwany ielt Syn od Oycá/ [...] tedy muß być wtórym Bogiem *BiałKat* 111.

a) *Odebrany* (1) :

W przeciwstawieniu: »oderwany ... dany« (1): ale iż drogę Przykazania Bożego opuśczał/ przetoż [...] *Kroleftwo Izraélkie* od niego [*Saula*] oderwane/ á drugiemu dane było *ModrzBaz* 23v.

a. *O części całości: urwany; avulsus Modrz* (2) :

oderwan od czego (1): *ModrzBaz* 3 cf *W porównaniu.*

W porównaniu (1): Nieináčzey/ iedno gdyby ktorykolwiek członek od ciálá był oderwan/ iuz nie ielt godzien áby iy iego włałnym przezwiłkiem zwano/ przeto iż áni żywym być/ áni vrzędu [= *funkcji*] fwego vżywać może/ ielli do włytkiego ciálá nie będzie przyłączon: także też żaden obywatel mimo Rzeczpołpolitą niemoże dobrze żyć *ModrzBaz* 3.

Przen (1) : gdzieć więtlze y przednieylze pieczęći/ od przymierza z nimi vczynionego oderwane im łą. *CzechRozm* 72v.

b. *O rzeczy przywierającej do innej* (6) :

Szereg: »oderwany i odjęty« (1): takąwą muchę wypił/ ktora mu do ięzyká przyłnęłá/ y od żadnego lekarzá niemogłá być oderwana y odjęta. *KrowObr* 39.

a. *O ludziach. siłą rozłączony, porwany* (5) : *Abreptus, Oderwany/ oddarty/ porwany Mącz* 346b.

Przen: Zabraný ze świata, uśmierconý; raptus Vulg (2) : *Leop Sap* 4/11; (*nagł*) *Interregnum* II. (-) *Dałes* nam łáfkę znác/ w Krolu vkazánym/ *Dałes* wielki gniew znác/ ftąd zaś oderwanym *GrabowSet* C3.

αα. *W funkcji rzeczownika; przen* (2) :

Wyrażenie: »oderwany [= odstawiony] od piersi« = *małe dziecko; avulsus ab uberibus Vulg* (2): *Leop Is* 28/9; *Kogo Pan vmieiętności náuczy?* y komu da/ żeby co słýzy rozumieć to mogł? odládzonym od mleká/ y oderwanym od pierśi. *KuczbKat* 270.

2. *Wyłączony z przynależności* (21) :

a. *O terytorium* (16) :

α. *Politycznie; distractus JanStat (13) : BielKron 377 marg, Mmmm; co miał kráiny oderwane do Polki przybáwić/ to ielczce zarázem po koronáciey kilka powiátow od Polki oddáł Wládiłáwowi StryjKron 452.*

oderwany od czego (6): wšytká Pomorska ziemiá od Polkiego krolestwá przez Prufy Krzyżáki oderwaná bylá BielKron 370; SarnStat 124, 1038, 1058, 1059, 1188.

W porównaniu (1): który potym [...] od Korony Polkiéy iáko od włáfnégo ciáłá tę ziemię y Kšięstwo Kiiowfskié oderwané przy Wiel. X. Lite. mieć chciáł SarnStat 1058.

W charakterystycznych połączeniach: krainy oderwane(-a), księstwo, miasta, rzeczy (3), ziemia [jaka] (2); od głowy Korony oderwany (3), od królestwa (2).

Szereg: »oderwany a (ani) odłączony« (6): My tedy pámiętáiąc ná przysięgę náłżę/ którálmy ofobá fwą wżem obywatelom Koronnym obwiázáli/ wšyłtkié rzeczy oderwané á od Korony przerzeczonéy odłączoné wedle mocy náłżéy pozyłkác [...] SarnStat 1037, 1038, 1057, 1059, 1186, 1188.

Przen: Wyrwany spod wplywów [czym od kogo] (1) : [cesarz turecki] wnetże Węgierfská ziemię przymiérzem swoim od was oderwaná tak okrutnie z gruntu wyrócił OrzJan 8.

β. *Administracyjnie [od kogo, od czego] (3) : Kázimierz posłáł do Papieżá Klimunthá [...] áby biskupstwo Wrocłáwfskie od Gnieźnińfskiego Metropolithaná nie było oderwano. BielKron 375; StryjKron 647.*

Szereg: »oddzielony i oderwany« (1): SarnStat 1037 cf W przen.

W przen (1) : Którá [ziemię podlaská] potym święty Król Kázimierz [...] od Mázowfsza oddzieloná/ y od włáfnégo ciáłá oderwaná/ chciáł mieć SarnStat 1037.

b. *O społecznościach ludzkich: który wylamáł się ze wspólnoty religijnej [w tym: od czego (3)] (5) : ále fie im [Czechom] s thego wymowil/ iż oni łá oderwáni od posłufzeństwa Kzymfskiego [!] BielKron 385v; SkarJedn 302.*

W przen (2) : A [odszczępieństwo] tę łzkodę ma/ iż członki oderwane łpołeczności z głowá nie máiąc/ [...] żywe być y budowánia á rozmnożenia w Bogu mieć nie mogą. SkarJedn 156; Iednoštáyność wáłzá w powszechney wierze chrześcijáńfskiey/ iednym nas ciáłem wczynilá/ zá czym áni głowá od ciáłá/ áni ciáło od głowy oderwáme [!] być nie może. ReszPrz 3.

αα. *W funkcji rzeczownika (1) : wżywane ich [świętości] z wyádomoſci z grzechem yeft / nye z ftrony fwyátolſci/ ále dla oderwánia od koſcyolá/ á wpornego obcowánia w łprawách koſcielnych z takimi oderwánymi. KromRozm III L.*

3. *Który zaprzestał czegoś lub nie przystąpił do czegoś [w tym: od czego (4)] (5) : Stany Kápláńfskie zakonnicze tákyeż zakoniczek bogu posłubione/ od łwego powinowáctwá [= obowiázk] oderwáne łá BielKron 200v; Nápomina Rzymiány/ áby od márnoſci ſwieckich oderwáni cále ſię oddáli Pánu Bogu. WuJNT Rom 12 arg.*

oderwany do czego (1): wšytcy od łprofnego próznowánia byliby oderwáni [avocarentur] do wczciwych łpraw. ModrzBaz 83.

oderwany czym (1): gdy priwatnych rzeczy łtáránim oderwáni/ bárzołmy fie dáleko odſtrzelili od dobrá poſpolitégo? OrzJan 47.

Szereg: »ani oderwan, ani odciągnion« (1): Nec divelli nec distrahi potest a voluptate, Ani oderwan ani odciągnion może być od łwych roskółzy. *Mącz* 478d.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (2) : *Mącz* 478e; Revulsus – Oderwani. *Calep* 921a.

*** *Dubium* (w dosłownym przekładzie z łaciny; wydania współczesne korzystają z innej podstawy łacińskiej, wydania dawne komentują fragment jako niejednoznaczny) (2) :

Szeregi: »oderwany i podarty« (1): Idźcie poflowie pręcycy do narodu oderwane⁸⁰ y podártego [*ad gentem convulsam et dilaceratam*] *Leop Is* 18/2.

»oderwany i roztargniony« (1): będzie przynoffon dar Pánu zaftępow/ od ludu oderwanego y roftárgnionego [*a populo divulso et dilacerato*] *Leop Is* 18/7.

Synonimy: **1.** odczośniony, odłamany, odlomiony; **b.** odjęty; **2.a.** odjęty, odłączony; **β.** oddzielony, odgraniczony; **b.** oddzielony, odłączony, odszczepiony, odtargniony; **3.** odciągnion, odwrocony.

Cf **ODERWAĆ**